

KÖY ENSTİTÜSÜ MEZUNLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE KÖY ENSTİTÜSÜ MEZUNLARININ ÖĞRETMEN ÖRGÜTLENMESİNE GETİRDİĞİ KATKILAR¹

Ali Rıza ERDEM*

Özet

Bu araştırmanın amacı, kendi görüşlerine göre Köy Enstitüleri mezunlarının öğretmen örgütlenmesine getirdiği katkıların ne olduğunu belirlemektir. Bu nitel çalışma Ege Bölgesinin, Aydın, İzmir, Muğla ve Denizli illerinde yaşayan Köy Enstitüleri mezunlarıyla (n=50) yapılan görüşmeler kapsamında gerçekleştirilmiştir. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve satır satır okunmuştur. Köy Enstitüsü mezunlarının öğretmen örgütlenmesine getirdiği katkılar konusunda görüşülen köy enstitüsü mezunlarının söylediklerinin ortak noktası "öğretmen örgütlenmesinde ve öğretmen örgütlenmesiyle ilgili dergi yayıncılığında 'öncülük' yaptıkları" dır.

Anahtar Kelimeler: Köy Enstitüleri, Köy Enstitüsü Mezunları, öğretmen örgütlenmesi, nitel araştırma, görüş

VILLAGE INSTITUTE GRADUATES CONTRIBUTIONS TO TEACHER ORGANIZATION ACCORDING TO THE OPINIONS OF VILLAGE INSTITUTE GRADUATES

Abstract

The aim of this study is to clarify the contributions of Village Institutes' graduates to teacher organization according to their own opinions. This qualitative study was performed through mutual negotiations with village institute graduates (n=50) within Aegean Region, including Aydın, İzmir, Muğla and Denizli. The data were obtained through semi-structured appointment forms which were developed by research. Then, the data obtained from the appointments were transmitted into the computer and read line by line. The common point in such organization underlined by the Village Institutes' graduates is that the graduates play a key role in "leadership" of teacher organization and journal publishing on the organization of teacher.

Key Words: Village Institutes, Graduates of Village Institute, Organization of Teacher, Qualitative Research, Opinion

1.GİRİŞ

Çalışanların ve işverenlerin çalışma ilişkilerinde ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için meydana getirdikleri tüzel kişiliğe sahip kuruluşlara sendika denir. Sendika kavramı, Batıda sadece çalışanların oluşturdukları kuruluşlar için kullanılır, işverenlerin aynı amaçla kurdukları örgütlere "işverenler birliği" denir. Türkiye'de her ikisi de sendika olarak isimlendirilir. Türkiye'de sendika hakkı ilk olarak 1947'de 5018 sayılı sendikalar kanunuyla tanınmıştır.1947'de çıkan ve grev

hakkını tanımayan kanunla 1952'de Türk-İş, 1967'de DİSK, 1970'de MİSK, 1976'da da Hak-İş kurulmuştur. İşverenler ise 1962'de TİSK adıyla örgütlenmişlerdir. Memurlara sendika kurma hakkı ise 1960 Anayasası ile verilmiş, 1970 Muhtırasıyla yasaklanmıştır. 25.06.2001 tarih ve 4688 sayılı Resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu" diğer kamu çalışanları sendikaları gibi öğretmen sendikalarına da yasallık kazandırmış, kamu sendikacılığıyla ilgili esasları düzenlemiştir. (İnce & Battal, 2004, Erdem, 2009).

¹Bu çalışma Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (PAÜBAP) Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen 2009BSP014 nolu "Köy Enstitüsü Mezunlarının Görüşlerine Göre Köy Enstitülerinde Öğretmen Yetiştirme Sisteminin Değerlendirilmesi ve Günümüz Öğretmen Yetiştirme Sistemine Katkıları" adlı projenin bir bölümüdür.

*Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği, DENİZLİ.
e-posta: arerdem@pau.edu.tr

1.1-Öğretmen örgütlenmesi

Sendika temelde üyelerinin haklarını koruyan ve geliştiren bir çıkar örgütüdür. Bu durum öğretmen sendikaları içinde için de geçerlidir. Kamu sendikası, kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır. Öğretmenlerimiz, örgütlenme gereksinimini yaklaşık yüz yıldır dile getirmekte ve uygulamaya koymaktadırlar. Türkiye’de ilk öğretmen örgütleri, 1908’de II. Meşrutiyetin ilânı ile gündeme geldi. Bunlardan ilki Meşrutiyetin ilânından kısa bir süre sonra, yasal düzenleme beklenmeksizin İstanbul’da, Temmuz 1908’de kurulan Encümen-i Muallimîndir. Bu örgüt, Maarif Nezareti’ne yakın öğretmenler tarafından kurulduğu için fazla itibar görmedi. Ancak 1965 yılına gelinceye kadar öğretmenler, genelde dernekler etrafında örgütlenmişler, yasal engeller yüzünden sendika kuramamışlardır. İlk öğretmen sendikası, 10.07.1965’te Türkiye Öğretmen Sendikası (TÖS) adıyla kurulmuştur. T.Ö.S., öğretmen örgütlenmesine birçok kazanımlar sağlamıştır. Sendikacılığı meslek çıkarları üzerine mücadelenin, ötesine taşımıştır. TÖS, “eğitimciliğin çağdaş eğitim öğretim ilkeleri uyarınca geliştirilmesi, bu meslekte hizmet görenlerin ekonomik, sosyal hak ve çıkarlarının korunup çoğaltılması ve bu amaçlara ulaşmasında rol oynayan genel yurt sorunlarının çözümü” doğrultusunda uğraş vermiştir. Ardından Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası (İLK-SEN) kurulmuştur. Öğretmen sendikaları, 12 Mart 1971 darbesinin ardından kapatılmış ve öğretmenlerle birlikte tüm memurların sendikalaşması yasaklanmıştır. 1980 yılına kadar kurulan öğretmen derneklerinin başlıcaları şunlardır: (1) *Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER)*. 3 Eylül 1971 de T.Ö.S.’ün kapatılmasıyla ortaya çıkan boşluğu doldurmak için “Türkiye Öğretmenler Birliği”(T.Ö.B.) adıyla kurulmuştur. “Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği” adını 1972 de almıştır. TÖB-DER 12 Eylül 1980 darbesiyle birlikte kapatılmıştır. Yöneticileri hakkında davalar açıldı ve çeşitli hapis cezalarına çarptırıldılar. (2) *Ülkücü Öğretim Üyeleri ve Öğretmenler Derneği (Ülkü - Bir)*. 1971 yılında Ankara’da kurulmuştur. Her kademedeki eğitim çalışanı

ile birlikte öğretmen yetiştiren okulların son sınıf öğrencilerini de üye olarak kabul etmiştir. 12 Eylül 1980 darbesiyle kapatılmıştır. (3) *Tüm İlköğretim Müfettişleri Derneği (TİM-DER)*. 1971’de kurulmuştur. Üyeleri ilköğretim müfettişlerinden oluşmaktadır. 12 Eylül’le birlikte kapatılmıştır. (4) *Hürriyetçi Öğretmenler Yardımlaşma ve Dayanışma Birliği (HÜR-ÖĞRETBİR)*. 1975’te kurulmuştur. Derneğin isminin başına “HÜR” kelimesi 1978 de getirilmiştir. Genel Merkezi Ankara’dadır. (5) *Mefkureci Öğretmenler Derneği (MEF-DER)*. Bütün öğretmenlerin üye olabildiği dernek Mayıs 1975 yılında kurulmuştur. Genel merkezi Ankara’dadır. Amacı öğretmenler arasında meslekî birlik ve dayanışmayı sağlamak için bütün öğretmenleri “Milli Mefkure” etrafında toplamaktır. 16 Şubat 1987’de “EĞİT-DER” adıyla bir dernek kurulur. Bu dernek çeşitli faaliyetlerde bulunur ve sendikalılığa isteklerini dile getirir. Çünkü 12 Eylül Anayasası’nda sendikacılığı yasaklayan herhangi bir hüküm yoktur. Önce Eğitim-Der bünyesinden bazı öğretmenler 28 Mayıs 1990 yılında “EĞİTİM-İŞ” adında bir sendika kurdular. Onu yine aynı dernek bünyesinden 13 Kasım 1990 da kurulan “Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİT-SEN)” izler. Daha sonra bu iki sendika birleşerek 23 Ocak 1995’te kurulan “EĞİTİM-SEN” e katılırlar. Daha sonraları diğer eğitim sendikaları kurulur. 25/06/2001 tarih ve 4688 sayılı Resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren “Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu” diğer kamu çalışanları sendikaları gibi öğretmen sendikalarına da yasallık kazandırmış, kamu sendikacılığıyla ilgili esasları düzenlemiştir. Yasa kamudaki her hizmet kolunda en çok üyeye sahip sendika ile bunların bağlı oldukları konfederasyonları toplu görüşme yapmaya yetkili kılmıştır. Bugün ülkemizdeki eğitim sendikası sayısı¹

1 Milli Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü’nün 04.05.2012 tarih ve 19976 sayılı “yetkili sendika belirleme çalışmaları” yazısına göre 28 adet eğitim sendikası vardır. Bunlar: (1) Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası (TÜRK EĞİTİM-SEN),(2) Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası(EĞİTİM-SEN),(3)Eğitimciler Birliği Sendikası (EĞİTİM BİR-SEN),(4) Çağdaş Eğitimciler Sendikası(ÇES),(5)Tüm Eğitim ve Eğitim Müfettişleri Sendikası(TEM-SEN),(6) Özgür Eğitim ve Bilim Çalışanları Sendikası(ÖZGÜR ÖĞRETMEN-SEN),(7)Anadolu Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Sendikası(ANADOLU

yıldan yıla değişmektedir.(Erdem, 1996, 2009; Altunya, 1998; Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu, 2001; Ince & Battal, 2004; Eğitim-Sen, 2005; Sarpkaya, 2005; MEB, 2012; Can, 2012)

1.2-Öğretmen örgütlenmesinde köy enstitüsü mezunları

Köy enstitüleri mezunları, gittikleri okullarda, çalıştıkları yörelerde ve tüm yaşamları boyunca, kimliklerini, kendilerine ve mesleklerine olan saygılarını korumuşlardır. Öğretmenlik yaparken köylünün kalkınmasına katkıda bulunmuşlardır. Haksızlıklara karşı çıkmışlardır. Bu nitelikleriyle de tutucu çevrelerin tepkisini çekmişlerdir. İlçelere gittiklerinde öğretmen haklarının sahibi olmuş, öğretmenleri ve toplumu üretkenlik ve haklarını koruma konularında örgütlemeye çalışmışlardır. Öğretmen dernekleri ve sendikalarının kurulmasında öncülük etmişlerdir. Köy Enstitüleri mezunu öğretmenler, öğretmenlerin bilinçlenmesinde büyük rol oynamıştır. 1946'da Köy Enstitülü köy öğretmenlerinden oluşan "Köy Öğretmenleri Dernekleri Federasyonu" kurulmuştur. Köy Enstitüsü mezunu öğretmenler Sendika hakkı

EĞİTİM-SEN),(8)Ata Eğitim ve Kültür Çalışanları Sendikası(ATA EĞİTİM-SEN),(9)Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası(EĞİTİM-İŞ),(10)Tüm Eğitim Çalışanları Sendikası (TEÇ-SEN),(11)Kuvayı Milliye Eğitim Sendikası(KUVAYİ EĞİTİM-SEN),(12)Eğitim, Öğretim ve Bilim Çalışanları Hak Sendikası(EĞİTİM HAK-SEN),(13)Anadolu Eğitim Çalışanları Birliği Sendikası (AND-SEN),(14)Eğitim Çalışanları Sendikası(EÇSEN),(15)Tüm Eğitimciler Birliği Sendikası(TÜM EĞİTİM BİR-SEN),(16)Bağımsız Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmet Kolu Kamu Görevlileri Sendikası(BEÇ-SEN),(17)Demokrat Eğitimciler Sendikası(DES),(18)Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Çalışanları Sendikası(BİRLİK EĞİTİM-SEN),(19)Eğitim Yöneticileri Sendikası(EY-SEN),(20)Bilinçli ve Gelişimci Eğitim Çalışanları Sendikası(BİLGİGEÇ-SEN),(21) Eğitim ve Bilim Çalışanlarının Sözü Sendikası(EĞİTİM SÖZ-SEN),(22)Milli Eğitim ve Bilim Hizmetleri Çalışanları Sendikası(MEÇ-SEN),(23)Türk Eğitim Gönüllüleri Sendikası(TEG-SEN),(24)Demokratik Eğitim çalışanları Sendikası(DEMOKRATİK EĞİTİM-SEN),(25)Mesleki ve Teknik Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmet Kolu Çalışanları Sendikası(METESEN),(26) Aktif Eğitimciler Sendikası(AKTİF EĞİTİM-SEN),(27) Bağımsız Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmet Kolu Kamu Görevlileri Sendikası(BAĞIMSIZ EĞİTİM-SEN),(28)Eğitim ve Bilim Çalışanları Sendikası(EĞİT BİL-SEN).

verilince, Türkiye Öğretmenler Sendikası'nı (TÖS); sendikalara yasaklama getirilince TÖBDER 'i; 12 Eylül 1980'de TÖBDER 'in kapatılmasından sonra da EĞİT-DER' in kurulmasında öncülük etmişlerdir (Ince & Battal, 2004; Eğitim-Sen, 2005; Okçabol, 2007).

2.ÇALIŞMANIN AMACI ve ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı, kendi görüşlerine göre Köy Enstitüleri mezunlarının öğretmen örgütlenmesine getirdiği katkıların ne olduğunu belirlemektir. Köy Enstitüsü mezunları köyde yaşayanları aydınlatmada gösterdikleri başarı açısından 1940 ve 1950'li yıllara damgasını vurmuş öğretmenlerdir. Köy Enstitüsü mezunu öğretmenler yalnızca köylüye eğitim öğretim vermekle kalmamış, aynı zamanda modern tarım teknikleri, arıcılık, marangozluk, müzik, hasta tedavisine kadar her konuda yardımcı olmuşlardır. Köy enstitüsü mezunlarının öğretmen örgütlenmesine getirdiği katkıların araştırılması öğretmen örgütlenmesi konusunda hem o dönem hem de günümüze ilişkin katkı sağlayacaktır.

3.YÖNTEM

Bu araştırmanın alt problemlerini yanıtlamak amacıyla nitel araştırma modellerinden olan durum araştırmasına başvurulmuştur (Yıldırım & Şimşek, 2008; Seyidoğlu, 1997; Karasar, 2005). Durum çalışmasında amaç belirli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymaktır. Bu yöntemde durumlar birbirinden farklı olduğu için sonuçların genellenmesi söz konusu değildir (Yıldırım & Şimşek, 2008; 77). Araştırmada birden fazla deneğe ulaşılarak "çoklu durum çalışması" gerçekleştirilmiştir.

3.1. Örneklem

Araştırmanın evreni, Ege Bölgesinde yaşayan Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerden oluşmaktadır. Ege bölgesinde yaşayan Köy Enstitüsü mezunlarının sayısı tam olarak tespit edilemediğinden bu konuda bir bilgi sunulamamaktadır. Araştırma Denizli, İzmir, Muğla ve Aydın'da ulaşılabilen Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerle gerçekleştirilmiştir (n=50). Örneklem belirlenmesinde nitel araştırmada kullanılan, amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan "kartopu örnekleme" (zincir örnekleme)" başvurulmuştur. Bu yaklaşım belirlenen probleme ilişkin olarak

zengin bilgi kaynağı olabilecek birey veya durumların saptanmasında özellikle etkilidir. Süreç konuyla ilgili kim ya da kimlerle görüşüleceğinin belirlenmesiyle başlar, ilerleyen zamanda elde edilen isimler ya da durumlar tıpkı bir kartopu gibi büyüyerek devam eder. Böylece araştırmacının görüşmesi gereken birey sayısı veya durum sayısı belirlenir (Yıldırım & Şimşek, 2008; 111). Araştırma kapsamında, Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerle yapılan görüşmeler 2008-2011 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.

3.2. Veri Toplama Tekniği

Araştırmada belirlenen alt problemin yanıtlanması amacıyla üç ayrı açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular sistematik bir sıra içinde bütün deneklere aynı şekilde sorulmuştur. Böylece görüşülen kişilerle belirli bilgiler keşfedilmeye çalışılmıştır. Yaklaşık 40 dakika süren görüşmeler video kamera ile kayıt altına alınmıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmaya temel olabilecek açık uçlu sorular önceden belirlenerek yarı yapılandırılmış görüşme formunun ilk hali belirlenmiştir. Bu sorulara kişisel bilgilerle ilgili sorular da eklenerek denemelik "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" oluşturulmuştur. Belirlenen açık uçlu sorular alanında uzman sekiz öğretim elemanının incelemesine sunulmuştur. Uzman görüşleri sonrasında forma son şekli verilmiştir. Görüşmelerde Köy enstitüsü mezunlarının öğretmen örgütlenmesine katkılarına ilişkin bir soru Köy Enstitüsü mezunlarına yöneltilmiştir.

3.4. Geçerlilik ve Güvenirlik

Yapılan görüşmelerden elde edilen kamera kayıtları sonradan dikkatle izlenerek bilgisayar ortamında yazıya çevrilmiştir. Böylece yapılan görüşmelerin daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesi olanağı elde edilmiştir. Köy Enstitüsü mezunlarının öğretmen örgütlenmesine katkılarına ilişkin ortaya çıkan yazılar nitel veri seti olarak değerlendirmeye alınmıştır. Bilgisayar ortamında yer alan yazılar incelenerek iki araştırmacı tarafından kodlanmıştır.

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi yapılarak açık kodlama yöntemine başvurulmuştur. Metinler satır satır birkaç kez okunmuş ve buna yönelik kodlamalar oluşturulmuştur. Ardından birbirine benzer kodlar bir araya getirilerek ortak yönleri bulunmuş, böylece araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak temalar (kategoriler) ortaya çıkarılmıştır. Belirlenen temalar altındaki kodlar birbirleriyle ilişkili biçimde açıklanarak yorumlanmış ve araştırmacının amacı doğrultusunda sonuçlar ortaya konulmuştur. Araştırmacılar tarafından yapılan yorumları desteklemek ve katılanların bakış açılarını yansıtmak amacıyla görüşme metinlerinden yapılan alıntılara yer verilmiştir.

Araştırmada kullanılan kısaltmalar: Mezunların adı, (adı-soyadı), yaşı (Y76, Y78, Y81...), kaç yıl öğretmenlik yaptıkları (20 Yıl, 30 Yıl, 27 Yıl...), mezun oldukları Enstitü'nün adı (Gönen Köy Enstitüsü vb.), şu anda yaşadıkları il ya da ilçenin adı (Denizli, Aydın vb.) şeklinde ifade edilmiştir. Örneğin: (Hasan Ali Susar, Y84, 26 Yıl, Gönen Köy Enstitüsü, Denizli) şeklinde ifade edilen bir kısaltma, "Hasan Ali Susar, 84 yaşında, 26 yıl öğretmenlik yapmış, Gönen Köy Enstitüsü'nden mezun, şu anda Denizli'de yaşıyor" anlamına gelmektedir.

4. BULGULAR ve YORUM

Araştırmaya katılan köy Enstitüsü mezunlarının öğretmen örgütlenmesine getirdiği katkılar konusunda dikkat çektiği noktalardan en önemlisi "öğretmen örgütlenmesinde ve öğretmen örgütlenmesiyle ilgili dergi yayıncılığında 'öncülük' yaptıkları" dır. Köy enstitüsü mezunlarının "öğretmen örgütlenmesinde 'öncülük' yaptıkları" na ilişkin ifadeleri şöyledir: "Ondan önce öğretmen örgütlenmesi diye bir şey yok. Köy enstitüsü mezunu öğretmenler çoğalmaya başladıkça, ihtiyaç duyuldukça örgütlenmeye gidilmiştir ve bu örgütler gerçekten Türk demokrasisinin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Hakları almakta da bir yerde yöneticilere, yöneten iktidarlara karşı etkili olmuşlardır. [Arif ALTUN, Y77, 19 Yıl, Isparta Gönen Köy Enstitüsü, Denizli]", "Öğretmen örgütlenmesinin temelini kurmuşlardır. Öğretmenlerin daha önce örgütleri var mıydı bilmiyorum. Daha önceki Ege Bölgesi Köy Öğretmenleri Derneği TÖB'ler, TÖS'ler, bunları köy enstitüleri kurmuştur [İbrahim Baldan, Y71,

30 Yıl, Gönen Köy Enstitüsü, Denizli]], "Bir çatı altında öğretmenlerin hepsinin toplanmasını sağlamıştır köy enstitüsü öğretmenleri. [Necmettin Türköz, Y79, Gönen Köy Enstitüsü, Denizli]], "Köy enstitüsü mezunu olan öğretmenlere gelinceye kadar bir öğretmen lokali, bir öğretmen sendikası, bir öğretmen derneği olmamıştır. [Şaban Oymak, Y77,32 Yıl, Gönen Köy Enstitüsü, Denizli]], "Köy enstitüsü mezunu arkadaşlarımız altmıştan sonraki öğretmen hareketlenmesinin başını çekmiş, önder olmuş ve öğretmen örgütlenmelerini gerekse taşra örgütlenmelerinde gerekse merkez örgütlenmelerinde yönetim kadrolarında köy enstitüsü mezunu arkadaşlarımız yer almışlardır. [Avni Aytan, Y76, 35 Yıl, Gönen Köy Enstitüsü, Ankara]], "Köy enstitüsü mezunları öğretmenler örgütlenmesinin kurucularındandır. Düşünün Isparta çevresinde Göller Bölgesi Öğretmenler Derneği kurulmuştur ta o zamandan. Demet diye bir dergi çıkarılmıştır. Ege Bölgesi'nde Ege Bölgesi Öğretmenleri Derneği kurulmuştur. Ondan sonra Gayret diye bir dergi çıkarılmıştır. Yani dernek olarak başlamıştır. Ondan sonra bu dernekler federasyon haline gelmiştir. Öğretmen dernekleri federasyonu oluşmuştur. Bütün yöneticilikler de hemen hemen bu kuruluşların da yöneticileri de köy enstitüleri mezunlarıdır. Çığır açmışlardır. Fakir BAYKURT'UN başını çektiği TÖS... Türkiye'de öğretmen örgütlenmesinin öncülüğünü yapmıştır köy enstitüleri. [Mustafa DEMİR, Y80, 28 Yıl, Ortaklar Köy Enstitüsü, Isparta]], "Öğretmen örgütlenmelerinin aşağı yukarı hepsinde köy enstitüsü mezunları vardır. Daima köy enstitüsü mezunları lider durumundaydı. Ben 1953'te yani beş senelik öğretmenken İzmir'de kurulan Ege Bölgesi Köy Öğretmenleri Derneği başkanı geldi Kızılcıllı 'dan tanıyorum zaten. Adaşım burada şubemizi kuralım dedi. Köyde çalışan Çine'nin köylerinde çalışan altmış tane köy enstitüsü mezununu topladık. Şubeyi kurduk beni başkan seçtiler. O dernek bitti ondan sonra TÖS kuruldu. Türkiye Öğretmenler Sendikası'nı kuran köy enstitüler, başkanı Fakir BAYKURT. Onun etrafındakiler hem de yükseköğretim köy enstitüsü mezunları vardı. Bu ilçelerde, illerde bizler vardık. TÖS kapatıldı, TÖBDER kuruldu. TÖBDER 'de yine lider durumundaydık. Ben müfettiş olduğum için yönetimde görev almadım Aydın'da. Onlar bitti EĞİTDER 'i kurduk, Emekli Eğitimciler Derneği. O da bitti. 2001 yılında ben Yeni

Kuşak Köy Enstitüleri Derneği'nin kurucu başkanlığını yaptım. Onursal başkanımıyım şimdi. Yani ömrümün sonuna kadar bu derneklerde örgütlenme çalışmalarında uğraşacağım. [Halil Vural, Y81,32 Yıl, Ortaklar Köy Enstitüsü, İzmir]], "Öğretmen örgütlenmesinde topluma sendikacılığın, dernekçiliğin ne kadar önemli olduğunu, neler yapabileceğini uygulamalı olarak öğretmiştir. [Nihat ÖZTÜRK, Y78, 33 Yıl, Ortaklar Köy Enstitüsü, AYDIN]]"

Araştırmaya katılan köy enstitüsü mezunları diğer önemli bir nokta olarak öğretmen örgütlenmesini gerçekleştirirken "bilinçli" ve "etkin" olduklarını vurgulamalarıdır. Köy enstitüsü mezunlarının öğretmen örgütlenmesinde "bilinçli" ve "etkin" olduklarına ilişkin ifadeleri şöyledir: "İlk defa köy öğretmenleri köyde, tek başına değil de bir örgütlenen bir teşkilatımız olsun demiştir. TÖS, TÖBDER ve bir de Ege Bölgesi Öğretmenleri vardır. Bunlar ellili yılların başında kuruldu Ege Bölgesi Köy Öğretmenleri Derneği. Yani köy enstitüsü mezunları her bölgeden hep beraber bir araya gelir ve bir dernek oluşturmuşlardır. Örgütü kurdukları için çok güzel olmuştur. Birlikte, beraber hem eğitim yönünden hem kültür yönünden hem de çevre yönünden yapılması lazım gelen şeyler ortaya konmuş, dökülmüştür. Enine boyuna tartışılmıştır, yapılacak şey neyse o yönde gidilmiştir. [Halil YILDIRIM, Y82, 29 Yıl, Gönen Köy Enstitüsü, Denizli]], "Türkiye Öğretmenler Sendikasında köy enstitülü ağabeyler, öğretmen arkadaşlar, bizler içerisinde bulunduk. Daha ziyade halkını seven, köyünü seven, vatanını seven, bayrağını seven, sosyal yönü daha ağır basan öğretmen kitlesi olarak Türkiye Öğretmen Sendikası olarak girdik. [Ethem Gökçebağ, Y73, 28 Yıl, Gönen Köy Enstitüsü, Denizli]], "Ben yıllarca burada sendika başkanlığı yaptım. İlkokul öğretmenler sendikasında da diğerlerinde de üyelikler yaptım. Fakat dedim ya birleşmeyi, gruplaşmayı, çalışmayı seven, sayan, demokratiği benimsemiş bir kitle olarak köy enstitülerini görürdüm ben. Çok çok iyiydi. [Halil Karaçalık, Y81, 25 Yıl, Gönen Köy Enstitüsü, Denizli]], "Ben öğretmen olduktan sonra o zaman köy öğretmenleri birliği vardı. Ben Köy Öğretmenleri Derneğine üye oldum. Yıllarca köy öğretmenlerinin sorunları konusunda çalışmalarımız oldu. Ondan sonra TÖS kuruldu. Sendika ve dernekleşme hareketleri Köy Enstitülerinden sonra gündeme gelmeye başladı. [Şükrü Uysal, Y77,30 Yıl, Gönen Köy Enstitüsü, Denizli]], "Okul yönetimine

karıştıkları için, böyle yetiştikleri için, derneklere ve sendikalara da ilgi gösterdiler. Bu konuda okulda edindikleri deneyimleri burada çalışmalarında yardımcı oldu. Dernekler kurdular, derneklerde görev aldılar. Sendika kurulunca da sendikalara katıldılar. Seçilenler başkan olarak yardımcı oldular. Yâda yönetim kurullarında üye olarak çalıştılar ve cesaret gösterdiler. Çünkü kendilerine güven duygusu gelişmişti. Düşüncelerini serbestçe açıklama alışkanlığı kazanmışlardı. Onlar kendilerine zarar gelmeyeceğini öğrenmişlerdi. Onun için bu şekilde çok faydalı oldular. Çekinmeden düşüncelerini açıkladılar.[*Necati KIYAK, Y84, 26 Yıl, Gönen Köy Enstitüsü, Isparta*], "Köy enstitüsü mezun öğretmenler bu TÖS 'ün kurulmasında ön plana çıktılar. Gönen Köy Enstitüsü mezunu Fakir BAYKURT ilk TÖS başkanı oldu. Ve biz dernekleşmenin yararını bildiğimiz için, ben o zaman ilköğretim müfettişiydim, müfettişler olarak da öğretmen arkadaşlarla dirsek teması kurarak sendikanın canlanması yönünde büyük gayretler gösterdik. Ve o sayede Türkiye'nin öğretmenlerini %70'i TÖS 'ün neredeyse üyesi oldular. 1969'da öğretmen boykotu olduğu zaman TÖS 'lü öğretmenler daima ön plandaydı. Köy enstitüsü mezunu öğretmenler TÖS 'ün yönetim kurulundaydı o zamanlar. Böyle bir etkinliği olmuştur. Böyle bir değişime büyük katkıları olmuştur köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin.[*Yusuf BÜYÜKÇOBAN, Y82, 31 Yıl, Aksu Köy Enstitüsü AYDIN*] "Hepimiz öğretmen örgütlerinden içeri girdik. Köy enstitüsü mezunları olduktan sonra köy öğretmenleri derneği diye bir dernek kurduk. Her bir köy enstitüsü mezunu bölgesinde öğretmen örgütlerinin içindeydi. [*Bahattin Uyar, Y77, Kızıllı Köy Enstitüsü, Muğla*]"

Elde edilen bulgular İnce & Battal'ın (2004), Eğitim-Sen'in (2005), Okçabol'un (2007) bulgularıyla örtüşmektedir. İnce & Battal'a (2004), Eğitim-Sen'e (2005), Okçabol'a (2007) göre Köy Enstitüleri mezunları, gittikleri okullarda, çalıştıkları yörelerde ve tüm

yaşamları boyunca, kimliklerini, kendilerine ve mesleklerine olan saygılarını korumuşlardır. Öğretmenlik yaparken köylünün kalkınmasına katkıda bulunmuşlardır. Haksızlıklara karşı çıkmışlardır. Bu nitelikleriyle de tutucu çevrelerin tepkisini çekmişlerdir. İlçelere gittiklerinde öğretmen haklarının sahibi olmuş, öğretmenleri ve toplumu üretkenlik ve haklarını koruma konularında örgütlemeye çalışmışlardır. Öğretmen dernekleri ve sendikalarının kurulmasında "öncülük" etmişlerdir. Köy Enstitüleri mezunu öğretmenler, öğretmenlerin örgütsel bilinçlenmesinde liderlik etmişlerdir.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizdeki öğretmen örgütlenmesinin tarihi yüz yıldan daha fazladır. Ülkemizde öğretmen örgütlenmesi zorlu süreçleri içinde barındırmıştır. Öğretmen örgütlenmesindeki zorlu süreçte Köy Enstitüsü mezunlarının "öncü" ve "etkin" bir rol üstlendiklerini söyleyebiliriz. Köy Enstitüsü mezunları görev yaptıkları yerlerde etkili eğitim-öğretim, okulun her türlü bakım, onarımını yapma, halka yardım ve halkı bilinçlendirme etkinliklerinin yanısıra öğretmen örgütlenmesinde de aktif rol oynamışlardır. Öğretmen örgütlenmesinde Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin yaptıkları katkı hem yön vermiş hem de ivme kazandırmıştır.

Köy Enstitüsü mezunlarının öğretmen örgütlenmesine getirdiği katkılar konusunda görüşülen köy enstitüsü mezunlarının vurguladıkları en önemli nokta "*öğretmen örgütlenmesinde ve öğretmen örgütlenmesiyle ilgili dergi yayıncılığında 'öncülük' yaptıkları*"dır. Köy Enstitüleri mezunlarının öğretmen örgütlenmesine getirdiği katkıların neler olduğunu belirlemeye yönelik çalışmanın bulgularına göre "*bugünkü öğretmen örgütlenmesinde karşılaşılan sorunların çözümünde köy enstitüsü mezunlarının öğretmen örgütlenmesindeki deneyimlerinden yararlanılabilir*" önerisi getirilebilir.

KAYNAKÇA

- Altunya, N. (1998) Öğretmen Örgütlenmesi, *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt: 2, 479-483, Numune Matbaacılık, İstanbul.
- Can, N. (2012) Öğretmenlerin örgütlenmeye aktif katılımının engelleri, *Turkish Journal of Education (TURJE)*, 1/1, 12-20
- EĞİTİM-SEN (2005) *IV. Demokratik eğitim kurultayı (Eğitim hakkı)*, 1. Cilt, Eğitim – Sen Yayınları, Ankara.
- Erdem, A. R. (1996) İlkokul öğretmenlerinin ve yöneticilerinin eğitim sendikalarından beklentileri, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Erdem, A. R. (2009) Sınıf Öğretmenlerinin Örgütlenme Sorunları ve Bu Örgütlenme Sorunlarının Performansına Etkisi Konusundaki Görüşleri 8. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, 21–23 Mayıs 2009, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, Sözlü Bildiri, Bildiriler, 657–671
- İnce, T. & Battal, E. (2004) Öğretmen örgütlenmeleri ve Eğitim Bir-Sen, Eğitim Bir-Sen Yayınları, Ankara.
- Karasar, N. (2005). **Bilimsel araştırma yöntemi**, 14. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- MEB Yetkili sendika belirleme çalışmaları, Personel Genel Müdürlüğünün 04.05.2012 tarih ve 19976 sayılı yazısı
- Okçabol, R. (2007) Geçmiş yadsıyarak eğitimde yenilik olur mu? Editörler: Songül Sallan Gül & Hüseyin Gül, *Eğitimde reform ve finans sorunu sempozyumu bildiriler kitabı* içinde ss: 94-100, Süleyman Demirel Üniversitesi Köy Enstitüleri Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, No:1, Isparta
- Sarpkaya, R. (2005) Öğretmenlerin Sendikalara Üye Olma Durumlarını Etkileyen Etmenlerin Profili, *Mülkiye Dergisi*, 29/247, 109-127
- Seyidoğlu, H., (1997). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı*. 7. Baskı, Güzem Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.